

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ
ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В.Г. КОРОЛЕНКА

Психолого-педагогічний факультет
Кафедра культурології

Даллакян Н. Г.

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИВЧЕННЯ ТЕХНІК
ДЕКОРУВАННЯ КЕРАМІЧНИХ ВИРОБІВ ЗІ ШКОЛЯРАМИ**

Методичні рекомендації

Полтава – 2011

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 СУТНІСТЬ РОЗВИТКУ ТЕХНІК ДЕКОРУВАННЯ КЕРАМІЧНИХ ВИРОБІВ.....	5
1.1. Історія розвитку керамічного виробництва у художній культурі світу.....	5
1.2. Матеріалознавчий аспект виконання керамічних виробів.....	10
РОЗДІЛ 2 МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ З ДІТЬМИ ТЕХНІК ДЕКОРУВАННЯ КЕРАМІЧНИХ ВИРОБІВ.....	16
2.1. Аналіз досвіду вивчення технік декорування керамічних виробів зі школярами.....	16
2.2. Методичні пропозиції щодо вивчення технік декорування керамічних виробів зі школярами	22
ВИСНОВКИ.....	25
ДОДАТКИ.....	27
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	34

ВСТУП

Сучасна кераміка збагатилася новими рисами, які відбивають традиції минулого в оновлених формах, а саме у декоративному вирішенні предметів утилітарного та художньо-декоративного призначення, відроджується народна іграшка. Іде активний пошук притаманних кераміці, як видові декоративного мистецтва, своєрідних форм мистецького вислову. Українська народна кераміка, гончарство зажило великої популярності у формі малої пластики, яка є чудовим твором наповнення інтер'єрів, доступною формою навчання ліпленню, розвитку об'ємно-просторового бачення, продовження керамічного ремесла.

Актуальність дослідження полягає в тому, що художня кераміка - один з найпоширеніших видів українського декоративного мистецтва. Зародившись у глибокій давнині, вона за тривалий час свого розвитку досягла високого художнього рівня й технічної досконалості. Вивчення історії розвитку мистецтва кераміки, техніки та технології створення, функціонального призначення керамічних виробів, змісту орнаментальних мотивів, композиції та колориту дає можливість всесторонньо пізнати традиції побуту, культури українського народу.

Вагомими в такому аспекті є наукові праці Берснева В., Бібікова В., Бурнуф Е., Буткевич Л., Ворончихин Н., Герчук Ю., Городцов В., Ивановская А. «Орнамент стиля модерн», Лоренца Н., Светлова Л., Семенова Т., Соколова Т., Фокина Л., Формозов А., та зокрема з методики викладання - Белкіна Е., Любарської Л.М., Трач С.К., Федотов Г.Я., Фесенко Л.В., Резніченко М.І., Протопопова О.М. та інших.

Мета: надати методичні пропозиції щодо вивчення технік декорування керамічних виробів зі школярами.

Завдання:

- Систематизувати та проаналізувати праці, що стосуються теми обраного дослідження.

- Охарактеризувати історію розвитку керамічного виробництва у художній культурі світу.
- Проаналізувати матеріалознавчий аспект виконання керамічних виробів та програми з вивчення технік декорування керамічних виробів зі школярами.
- Надати методичні пропозиції щодо вивчення технік декорування керамічних виробів зі школярами.

Об'єкт: Техніки декорування керамічних виробів.

Предмет: методичні основи вивчення декорування керамічних виробів зі школярами.

РОЗДІЛ 1

СУТНІСТЬ РОЗВИТКУ ТЕХНІК ДЕКОРУВАННЯ КЕРАМІЧНИХ ВИРОБІВ

1.1 Історія розвитку керамічного виробництва у художній культурі світу

Відомий археолог Н.Д. Праслів в статті «Про кераміку епохи верхнього палеоліту в Північній Євразії» одним з перших в Росії підкреслив, що кераміка в тій або іншій формі (скульптурки з випаленої глини, шматки випаленої глини як невеликі ємності з корисними функціями і тому подібне) були відомі палеолітичним жителям Росії. І потрібно відмовитися від однозначної версії про появу кераміки тільки в неоліті. В околицях села Новотроїцьке під Хабаровськом археологами знайдені кам'яні знаряддя праці і фрагменти виробів з кераміки епохи палеоліту. Історія світової кераміки від палеоліту до наших днів простежується в Європі, на Близькому Сході, в Північній Африці, в Кореї та Китаї [20, с. 32].

За неоліту відкрилися різні способи обробки глини - розминання, розкачування, розривання, биття, витягування, видавлювання, ліплення. Головними "інструментами" у цих процесах були руки й пальці людини. За допомогою "дарів природи" - камінчиків, дерев'яних паличок, трісочок, кісток тварин, а також саморобних ножів, лоцил і штампів первісні гончарі загладжували стінки посудини, декорували їх.

Поступово набували досвіду сушити глиняні вироби. Основна умова сушіння кераміки - діяти поволі, бо якщо випаровування вологи швидке, виникає ефект надмірної напруги і посуд тріскається. Важливо також рівномірно обвітрювати всі частини виробу, запобігати протягам і високим температурам. З часом про все це довідались перші гончарі.

І нарешті - випалювання, найскладніша й найвідповідальніша технологічна операція, завдяки якій глина стає керамікою. За якістю випалених виробів роблять висновки про якість приготування глиняної маси

(неочищена глина, неоднорідно замішана, з повітряними бульбашками маса у вогні дасть брак).

За неоліту знали випалювання у відкритому вогнищі - в багатті або ямі. Глиняні вироби закидали соломною, очеретом, хмизом або дровами і підпалювали. Це було ще неповне, слабке, нерівне випалювання, до $t^{\circ} 450^{\circ}$ - 750°C , залежно від виду палива. На зміну випалюванню у відкритому вогнищі прийшло пічне - у домашніх печах [26, с. 25].

Приблизно в V тисячолітті до н.е. в Єгипті, Месопотамії, Середній Азії почали застосовувати перші горна - примітивні будови з глини, гною або цегли-сирцю, зведені над купою глиняних виробів. На теренах України двокамерні горна знали вже гончарі трипільської і черняхівської культур.

Глиняний посуд людина винайшла раніше за стіл. Гостродонні посудини ставили в отвір у земляній або глиняній долівці. Для готування в них страви їх закріплювали між трьома каменями в багатті. Існує також суто технічне пояснення хронологічної першості виникнення саме гостродонного посуду. Обтічна його форма не має кутів (типу "дно - стінка"), тому поверхня обвітряється і висихає рівномірно. Так само рівномірно прогрівається вона у вогні. Це запобігає розтріскуванню - і коли посуд сохне, і коли випалюється. Технологія виготовлення плоскодонного посуду була досконаліша і виникла пізніше. З часом вони придумали кулясту й біконічну (зі зломом посередині) форму посуду, почали виготовляти чудернацькі зооморфні й антропоморфні посудини, різні завбільшки горщики, миски, кубки, зерновики [26, с. 27].

З падінням Римської імперії передумов для подальшого культурного розвитку не стало. Ця ситуація тривала кілька століть, а коли поступово настає новий підйом творчих сил, носіями художньої ідеї виявляються інші галузі ремесла. Кераміка знову знаходить себе в Європі тільки в романську епоху, хоча з точки зору художності побутова кераміка ще довго залишалася першим товаром, навіть якщо починаючи з XIV століття все частіше зустрічаються спроби впоратися з декоративним оформленням зовнішньої поверхні. Доказом тому служить виробляє благородне враження оздоблення

готичними літерами, що набираються візерунком у смугу; однак цінність цієї кераміки швидше в її документальності, ніж у художнього. Набагато більш значне у цьому відношенні архітектурна кераміка, виробництво якої на широкій території починається в Європі вже в XI столітті. Від замків, монастирів, а також окремих церков дійшли до нас облицювальні плитки і кахлі, з XII століття - вже з фігурними у орнаментальними рельєфними мотивами, а частково навіть з одноколірною глазур'ю. У XV столітті керамічне виробництво приймає досить великі розміри, охоплюючи і інші сфери виготовлення і зближуючись вже з художньою творчістю. З кінця XIV століття такі прикрашені рельєфами пічні кахлі, в декорі яких - орнаментах, релігійних сюжетах, мотивах героїчних сказань або сценах з життя - прозирає фантазія народного гончара. З кінця XV і до середини XVI століття в Центральній Європі глазур частіше можна зустріти зелену, в XVI столітті на судинах пізньоготичного характеру зустрічає навіть кольорова олов'яносвинцева глазур [3, с. 99].

Якщо мати на увазі виробництво облагородженої кераміки, то перші імпульси до нього отримує Південна Європа, а саме на рубежі XIII століття зі Сходу, де культура ісламу зуміла заново переробити багаті традиції античності, особливо в галузі кераміки виявляючи великий прогрес як в технічному, так і естетично – ком відношенні.

З початком XVI століття виробництво майоліки включається в загальний потік ренесансного мистецтва, остаточно перетворившись на повноправну область творчості.

З часу початку XVI століття існували комбінації прикрашає борт тарілки гротесковій орнаментики з фігурне розписом на дзеркалі. НА повній підставі розглядають цей період як художню кульмінацію італійської майоліки, але, як відомо, розпис був і технічно досконалим, нерідко навіть набираючись в декілька шарів, кожен світлого тону. У другій чверті XVI століття, в період «прекрасного стилю», переключаються на писання фігурний сцен з зображенням міфологічних або історичних сюжетів та

картин моралі. Одночасно з гротесковій виникає в деяких майстернях листяна або квіткова орнаментика «a foglie», «a fiori» або ж так звана «alla porcellana», інспірована ввезених китайським порцеляною. За білою або світло-синьої глазури виписувалися завитки. Однак художньої значимості цей вид декорування досяг тільки в середині XVI століття у Венеції, де він утримувався ще в другій половині XVI століття.

Новий розквіт настає в окремих центрах у другій половині XVII століття, коли майолічне виробництво повністю пристосовується до барокової концепції. Великою популярністю користувався Дельфтський фаянс (Голландія). Плитки, вази, блюда прикрашалися як багатобарвним декором, так і синім підглазурним розписом [3, с. 100].

Чим далі в XVIII століття, тим більше виходять на передній план муфельні фарби, особливо на роботах «рожевого сімейства», в яких має місце дельфтський живопис по фаянсу часу 1725-1739 років досягла свого апогею. Третій вид поліхромної техніки представляє собою поєднання піднадглазурного розпису по японському зразку. Вже до кінця XVII століття в Дельфтських майстернях давав себе знати дух підприємництва. Контроль над майстернями, який до цих пір залишався за художниками, тепер беруть на себе купці, і це знизило б рівень, якщо б тому не перешкодила сильна традиція і яскрава індивідуальність окремих майстрів. Протягом всього XVIII століття декор Дельфтського фаянсу живе цими традиціями. Новими, однак, є химерні барокові форми глечиків, так званих пальцевидних ваз і високих ваз для гіацинтів у вигляді пагод. Дельфтського ж походження глечики в формі картоплини або у вигляді тварини. Точені дерев'яні моделі їх, виготовлені в Голландії, одночасно відправлялися на Далекий Схід, де служили формами для судин з порцеляни. Також торгівля з Китаєм у XVIII столітті і падіння цін на китайський фарфор, конкуренція з боку Мейсена, а пізніше і інших німецьких порцелянових мануфактур і, нарешті, англійська конкуренція, виявилася на ринку одночасно з новим видом пористих виробів (тонкий фаянс) - сприяли у другій половині XVIII століття відчутного

пониженню художньої якості дельфтського фаянсу, в зовнішньому оформленні якого у той час знову оживають європейські декоративні мотиви. На виробах XVIII століття часто зовсім немає марок, якщо ж вони зустрічаються, їх у більшості випадків не можна визначити [29, с. 49].

У декоруванні порцеляни середини XVIII ст. відбилися риси стилю рококо з притаманними йому узорністю, легкістю, вибагливістю обрисів і асиметричністю композицій. Вироби розписувалися підглазурними і надглазурними фарбами (квіти, «китайські сцени» тощо), декорувалися золотом, доповнювалися скульптурними зображеннями квітів, птахів. Глазурована і розписна скульптура відрізнялася найтоншого моделювання фігур і ретельною обробкою деталей. Випускалися також цілі скульптурні групи, об'єднані єдиним сюжетом. До кінця XVIII ст. фарфорове виробництво було освоєно в багатьох європейських країнах і фарфор як художній матеріал повсюдно відтіснив інші види кераміки. До цього часу в порцеляні проявилися риси класицизму з його культом гранично чітких форм і декору. Глазурована скульптура з розписом витісняється скульптурою з неглазурованої «бісквітної» порцеляни.

У XIX ст. художню якість порцеляни поступово знижується, що було пов'язано із загальним занепадом художньої промисловості, особливо сильно проявився у другій половині століття.

На початку XIX ст. почалося виробництво фляжок і пляшок з "кам'яної" кераміки, іноді з соляною глазур'ю. Ці судини, прикрашені рельєфними портретами, призначалися для джина, самого популярного в ті роки напою бідняків. На деяких флягах нанесено ім'я роздрібного торговця [3, с. 124].

Отже, історія кераміки - історія зростання майстерності керамістів, історія відкриттів, що зародилася ще в епоху палеоліту. З часом з'явилися нові кольори емалей і глазури, нові техніки розпису, технологія виробництва ставала все більш витонченою. Керамічний посуд є одним з найулюбленіших

об'єктів колекціонування, тому сьогодні неважко прослідкувати історію його становлення та розвитку.

1.2. Матеріалознавчий аспект виконання керамічних виробів

Художня виразність керамічних творів багато чим залежить від методу і техніки декорування. Можна виділити три види оздоблювальних технік: декоративні покриття розпис і пластично-фактурні техніки.

Отже, відомі такі техніки декорування:

1) декоративні поливи (кристалічна, матова, кракле, люстри, відновні, текучі, самосвітні);

2) розпис від руки (пензлем, різкування, фляндрівка, ритування, сграфіто);

3) механічне оздоблення (деколь, шовкографія, штамп, друк, фотокераміка, аерографія);

4) пластично-фактурне оздоблення (лощення, фактура «ниток», контррельєфний штамп, рельєфне і кругле ліплення, ажур).

Залежно від глини та інших складників маси, температури випалювання, властивостей черепка, кераміка поділяється на технологічні підвиди: теракота, майоліка, фаянс, порцеляна, кам'яна маса (кам'янка) і шамот.

Виробництво керамічних виробів включає наступні основні операції: приготування маси, формування виробів, сушіння, випалювання та декорування.

Матеріали, що застосовуються для керамічного виробництва в Києві, прийнято поділяти на основні та допоміжні. До основних відносяться матеріали, що йдуть для приготування керамічних мас, глазурі, керамічних фарб; до допоміжних матеріали, що використовуються для виготовлення гіпсових форм [7, с. 25].

Основні матеріали ділять на пластичні, плавні, створюючі глазур та керамічні фарби. Пластичними матеріалами є глини і каоліни. Глини і каоліни утворюються в результаті розпаду гірських порід типу граніту, гнейсу, польового шпату. Каолін відрізняються від глини чистішим хімічним складом, меншою пластичністю, більшою вогнетривкістю. Кварц і чисті кварцові піски сприяють зменшенню пластичності глин, знижують усадку і деформацію виробів при сушіння.

Плавні знижують температуру плавлення і спікання глинистих матеріалів, надають керамічному черепку щільність, механічну міцність; до них відносяться польовий шпат, пегматит, вапняк, доломіт.

Створюючі глазур матеріали (глазур) - це тонкий шар на поверхні керамічних виробів. Вона оберігає черепок від механічних впливів, покращує його гігієнічність, додає поверхні виробу кращий зовнішній вигляд. Глазури бувають прозорі і непрозорі (глухі), безбарвні або пофарбовані [7, с. 28].

Керамічні фарби застосовують для прикраси фарфорових, фаянсових, майолікових та інших виробів. Основу керамічних фарб становлять метали і їхні оксиди, які при нагріванні утворюють з силікатами, алюмінату, Борат та іншими речовинами пофарбовані з'єднання на черепку керамічних виробів. За характером застосування керамічні фарби підрозділяють на підглазурні та надглазурні.

Підглазурні фарби наносять на неглазурований черепок, потім виріб покривають глазур'ю і ліплять. Надглазурні наносять на черепок, покритий глазур'ю, закріплюють їх особливим випаленням при температурі 600-850 ° С.

Приготування керамічної маси здійснюється послідовним виконанням ряду технологічних процесів: очищення сировини від шкідливих мінеральних включень, дроблення, розлому, просіювання через сита в Києве, дозування і змішування [3, с. 102].

Формують вироби з пластичних і рідких (шлікер) керамічних мас. Вироби нескладних форм (чашки, тарілки) формують з пластичної маси вологістю 24-26% в гіпсових формах за допомогою сталевих шаблонів на

автоматах і напівавтоматах. Спосіб: лиття з рідкої маси шлікера вологістю 30-35% гіпсові форми є незамінним у виробництві керамічних виробів, де складність і різноманітність форм виключають використання інших способів формування. Здійснюють лиття ручним або автоматичним способами.

Сушка сприяє підвищенню міцності керамічних виробів, сформованої з пластичної маси або відлитої з шлікера. Сушіння проводять у конвекційних (конвеєрних, камерних і тунельних) і радіаційних сушарках при температурі 70-90 °С.

Випалення є основним технологічним процесом. У результаті складних фізико-хімічних перетворень, що проходять при високих температурах, керамічні вироби набувають механічну міцність.

Випалення проводять у два прийоми. Для порцелянових виробів першим випалення (утильним) відбувається при температурі 900-950 °С, а другий (яка бачила) при температурі 1320-1380 °С [3, с. 103].

Декорування виробів є завершальною стадією виробництва фарфорових та фаянсових виробів, що полягає в нанесенні на білизні (незабарвлений напівфабрикат) спеціальних разделок двома методами: ручний і напівмеханізованими.

Гончарі зарубинецької культури вперше в історії вітчизняної кераміки застосували дві техніки декорування виробів - лощення та задимлення. Лощення - полірування ще не зовсім висушеної поверхні виробу гладеньким камінчиком або кісткою. Після лощення поверхня посудини стає щільною, вологостійкою і набуває вишуканого блискучого вигляду. Задимлення - своєрідне "копчення" виробу в горні без доступу кисню. Після такого випалювання первісний колір його змінюється на чорний матовий.

Обидві техніки оздоблення кераміки використовуються й досі. Якщо ж їх поєднати, тобто лощений виріб випалити в режимі задимлення, - дістанемо блискучий чорний черепок дуже схожий на метал. Це так званий чорнолощений посуд. Нині його виготовляють на Гавареччині (Львівщина), у

Смотричі (Хмельниччина), Коболчині (Буковина), в окремих гончарських осередках Сумщини, Київщини, Волині [7, с. 35].

Усик, відводків, стрічка є безперервні кругові смужки (вусик шириною 1 мм, відводків від 1 до 3 мм, стрічка від 4 до 10 мм).

Трафарет наносять аерографом за допомогою пластин з тонкої жерсті або фольги, що мають вирізи, контури яких відповідають наноситься малюнку. Він може бути одноколірним і багатобарвним.

Друк наносять на виріб з друкованого відбитка на папері, пріетом отримують графічний однокрасочний малюнок, який зазвичай розфарбовують однієї або більше фарбами.

Штамп являє собою найбільш простий спосіб декорування. Малюнок наносять гумовим штампом. Найчастіше штампи наносять золотом.

Декалькоманія (деколь) займає основне місце в декоруванні виробів. Переносять малюнок на виріб за допомогою перекладної картинки, виконаної літографічним способом. В даний час застосовують зсувну деколь. На підкладкові папір наносять ацетілцелюлозную плівку, на якій надруковано малюнок. При змочуванні плівка з малюнком відділяється від паперу і залишається на виробі. У процесі муфельного випалу плівка згорає, а фарба сплавляється з поверхнею виробу.

Шовкографія є перспективним способом прикраси керамічних виробів. Друкування малюнка проводять через шовкову сітку, на яку накладають трафарет. Виріб підводять під шовкову сітку. Гумовий ролик, з фарбою проходячи через сітку, продавлює її в вирізи трафарету, і таким чином малюнок переводять на виріб [7, с. 37].

Ангобування - метод декоративної обробки, який дає можливість змінювати або маскувати природне забарвлення глини при менших затратах більш цінних глин і дорогих керамічних барвників. Суть його полягає в тому, що частина або вся поверхня виробу покривається тонким шаром (0,1-0,3 мм) білої або забарвленої маси, який наносять на поверхню виробу у вигляді суспензії густиною (1,5-1,7 г/см³)[2]. Ангоби, білі і забарвлені, краще

готувати із добре відмучених глиг, до яких, за необхідності, додають (до 20%) плавні (польовий шпат, глазур, скло, крейду, доломіт та інші), що сприяє зниженню температури плавлення. Для спіснення ангобу до його складу можна вводити (до 30% і більше) кварцового піску або шамоту. Кількість забарвлюючих речовин - до 20 %. Помел проводять до такої ж тонкості, як і для основної маси. Для фарфоро-фаянсових виробів - до залишку (0,02-0,05) на ситі 006, а для майоліки - до 0,1 %. Вологість шлікера 60-75% [2-4].

Ангобування виробів здійснюють ручним розписом, відведенням стрічки, обливанням, зануренням та задуванням. Перед ангобуванням вироби оправляють від задирок, нервностей та швів, а також очищають від пилу. При ручному розпису та відведенні стрічки ангоб наносять на поверхню висушеного виробу пензлем. Перед цим, іншим пензлем, поверхня виробу зволожується. Якщо ангобування здійснюють обливанням чи занурюванням, вироби мають бути підсушеними до вологості 12-16%. При нанесенні ангобу на більш вологий виріб можливе його деформування, ангобування пересушеного виробу на його поверхні можуть з'явитися тріщини та пузири, а під час випалювання можливе відшарування ангобу. При двоколірному покритті спершу ангобують внутрішню поверхню виробу, а потім - зовнішню. При нанесенні ангобу послідовним пошаровим відливанням виробів із мас різних кольорів у гіпсові форми заливають спочатку ангоб і, після набирання необхідного шару (не більше 1 мм), зливають. Потім заливають шлікер основної маси і, після отримання черепка необхідної товщини, зливають. Якщо ангобом покривається і внутрішня поверхня виробу, то заливається ангоб, і формується потрібний шар. У техніці декорування ангобами використовують і більш складні прийоми нанесення ангобу, наприклад, "фляндрівка". Густина ангобного шлікера повинна бути такою, як і для шлікера маси [7, с. 38].

Для отримання бездефектного ангобованого глазурованого керамічного виробу головною вимогою є відповідність термічного

коефіцієнта розширення (ТКР) маси, ангобу та глазури. При цьому слід враховувати, що введення до складу маси, ангобу чи глазури забарвлюючих речовин, може суттєво змінити їхній ТКР та плавкість [7, с. 39].

Отже, існують такі техніки декорування як декоративні поливи (кристалічна, матова, кракле, люстри, відновні, текучі, самосвітні), розпис від руки (пензлем, різкування, фляндрівка, риткування, сграфіто), механічне оздоблення (деколь, шовкографія, штамп, друк, фотокераміка, аерографія), пластично-фактурне оздоблення (лощення, фактура «ниток», контррельєфний штамп, рельєфне і кругле ліплення, ажур). Залежно від глини та інших складників маси, температури випалювання, властивостей черепка, кераміка поділяється на технологічні підвиди: теракота, майоліка, фаянс, порцеляна, камяна маса і шамот. Виробництво керамічних виробів передбачає приготування маси, формування виробів, сушіння, випалювання та декорування.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ З ДІТЬМИ ТЕХНІК ДЕКОРУВАННЯ КЕРАМІЧНИХ ВИРОБІВ

2.1. Аналіз досвіду вивчення технік декорування керамічних виробів зі школярами

Спираючись на проаналізовані програми з образотворчого мистецтва, можна виокремити такі головні інтегровані завдання викладання образотворчого мистецтва:

- Формування у дітей художньо-естетичного ставлення до навколишнього середовища.
- Розвиток специфічних для художньо-творчого процесу універсальних якостей особистості як основи для розвитку потенціалу, художньо-творчої уяви, мислення, спостережливості тощо.
- Формування знань і уявлень про образотворче мистецтво, його історію та роль у житті людей. Потреб і здібностей щодо продуктивної художньої творчості, вміння створити виразний художній образ.
- Розвиток сенсорних здібностей дітей, що більшою мірою сприятиме повноцінності художньо-естетичного сприйняття та поліпшенню практичної художньо-творчої діяльності [12-15].

В ході аналізу програм з курсу образотворчого мистецтва, приділялася увага кераміці та ліпленню з пластиліну. Автори виділяють різну кількість годин на вивчення даного аспекту образотворчої діяльності, хоча в трактуванні подачі матеріалу прослідковується певна загальноприйнята логіка. Є такі автори, які в програму взагалі не включили заняття з ліплення. Наприклад, Бишова Т., Гарматюк О. Розробки занять з малювання 1-2 класів [2].

Згідно програми Трач Світлани Казимирівни «Планування уроків образотворчого мистецтва для 1-4 класів», навідміну від Бишової Т., вже з першого класу діти мають вивчати ліплення. 1 клас 7 урок - передавання основного характеру об'ємної форми. Порівняльний характер форм та розмірів. Їх складовий частин. Ліплення равлика. 1 клас 13 урок – передавання основного характеру об'ємної форми. Порівняльний характер форм та розмірів, їх складових частин. Ліплення на тему «Гриби». 1 клас 34 урок – ліплення пташки на основі спостереження творів декоративно-прикладного мистецтва.

2 клас 10 урок – ознайомлення зі скульптурними зображеннями рельєфу. Виразальні можливості силуетної форми, збагаченої об'ємними елементами. Ліплення рельєфу «В гостях у Нептуна». 2 клас 1 семестр 15 урок – виразальні можливості об'ємної форми. Залежність основної форми від пропорцій окремих частин. Ліплення з пластиліну снігової фортеці. 2 клас 22 урок – порівняльний аналіз розмірів і пропорцій форм та їх складових частин. Виразальні можливості силуетної форми тварин. Ліплення на тему «Красивий кіт». 2 клас 28 урок – ознайомлення з рівновисоким рельєфом та контр рельєфом. Ліплення на тему «Гарні квіти та метелики». 2 клас 29 урок – театральне мистецтво. Основа сценічного образу перевтілення. Роль образного середовища в створенні спектаклю. Елементарне поняття про пропорції людської постаті. Виразальні можливості сконструйованої об'ємної форми. Ліплення пальцевої голівки для лялькового театру. 2 клас 35 урок – бесіда про мандрівних музикантів-співців, яких у народі називали кобзарями. Розвиток навичок роботи з пластиліном, вміння передавати основні пропорції людини. Ліплення «Кобзар».

3 клас 8 урок – виразальні можливості силуетної форми тварин. Передавання елементарної будови тварин, цілісність форми. Ліплення з пластиліну на тему «Хто в лісі живе». 3 клас 17 урок – виразальні можливості силуетної форми. Передавання елементарної будови людини, цілісність форми, посилене передавання руху. Ліплення з пластиліну «Веселі

зимові ігри дітей». 3 клас 21 урок – урок-бесіда: як створюється твори декоративно-прикладного мистецтва? Ознайомлення із різними видами декоративно-прикладного мистецтва України. Поняття про декоративну переробку реальної (об'ємної) форми. Збагачення форми декором. Ліплення на тему: «Дивовижні баранці, коники і птахи. Розфарбовування виробу». 3 клас 22 урок – виразальні можливості силуетної форми. Розроблення форми декором. Ліплення рельєфу (контррельєфу) на тему «Райдужна птиця». 3 клас 27 урок – поняття про залежність характеру загальної форми від характеру частин. Взаємозв'язок основної форми і частин. Узгодженість декору з формою. Ліплення з подальшим розписом. Композиція «Чудова ваза».

4 клас 4 урок – бесіда «Художній образ в народному декоративному мистецтві. Засоби художньої виразності». Знайомство з українською художньою керамікою (Опішня). Народна глиняна іграшка. Передавання основних особливостей будови тварин. Ліплення за мотивами творчості М.Приймаченко «Чудо-звірі». 4 клас 14 урок – основні пропорції та особливості будови людини; передавання руху людини, пластичної виразності силуетної форми. Ліплення людини в русі «Лижник». 4 клас 28 урок – передавання основних особливостей будови і характеру руху тварин. Пластична виразність силуетної форми, її декоративна насиченість, художньо-образна характеристика. Ліплення на тему «Здрастуйте, звірі, малі і великі». 4 клас 29 урок – удосконалення навичок роботи з пластиліном; умінь визначити форму і пластику окремих складових частин будови тварин (тулуб, голова, шия, кінцівки, хвіст, вуха) і відтворювати їхні образи в ліпленні. Поглиблення понять про пластичність, виразність і декоративність народної іграшки. Ліплення іграшкового коника на основі спостережень творів декоративно-прикладного мистецтва [24].

У програмі приділяється належна увага ліпленню. Уроки побудовані в наслідковій формі і згідно віку та розвитку дітей – від 1 по 4 клас, і згідно смислового значення самих тем.

Звертаючись до програми Любарської Л.М., Резніченко М.І. та Протопопової О.М., можна говорити про те, що тут на відміну від попередніх авторів уроки, присвячені ліпленню починаються пізніше, з 19 години. 1 клас 19 урок - передавання основного характеру об'ємної форми, порівняння форм та розмірів, їх складових частин. 1 клас 11 урок – порівняльний аналіз розмірів і пропорцій форм та їх частин. «Подарунок з глини».

2 клас 12 урок – основні особливості будови та зовнішнього вигляду птахів та тварин. Свищики «Ой, був собі коточок». 1 клас 1 семестр 13 урок – ознайомлення зі скульптурними зображеннями рельєфу. Виразальні можливості силуетної форми, збагаченої об'ємними елементами. Заповнення силуетної форми рівновисоким декором. «В гостях у Нептуна». 14 урок – на елементарному рівні ознайомлення з рівновисоким рельєфом і контррельєфом. «Дивовижні птахи».

3 клас – виразальні можливості силуетної форми, передавання елементарної будови тварин, людини, цілісність форми, посилене передавання руху. «Хто в лісі живе».

4 клас 9 урок – сприйняття: передавання основних особливостей будови і характеру руху тварин. Пластична виразність силуетної форми, її декоративна насиченість, художньо-образна характеристика [12].

Отже, в даній програмі виділено менше годин на вивчення даної теми, ніж у Трач С.К.. але вони теж займають вірне місце згідно логіки наслідковості та їх розміщення.

За програмою Фесенко Л.В. Образотворче (візуальне) мистецтво 5-7 класів для кераміки виділяється місце лише в 6 класі у розділі про скульптуру. А саме 17 урок – види та жанри скульптури. 18 урок – рельєфна композиція «Талісман». 19-20 уроки – рельєф фасаду в архітектурній споруді. 21 урок – рельєф медалі «За успіхи у навчанні». 22 урок – мистецтво Західної Європи епохи Відродження. 23 урок – скульптура «Портрет однокласника». 24 урок – план-ескіз розміщення двофігурної композиції

«Молодість» або «Дитинство». 25-26 уроки – макет скульптурного ансамблю «Україно моя» [28].

Натомість в програмі з образотворчого мистецтва для 5-7 класів Любарської Л., Резніченко М., Протопопової О, Вовк Л. цих уроків набагато більше. У 5 класі пропонуються такі уроки: свідомо трансформація форми (голова, обличчя) при створенні казкових образів, пошуки засобів художньої виразності для вираження певного характеру. Створення горизонтальної фризової композиції та передача плановості простору в рельєфі. Створення художнього образу шляхом надзвичайних комбінацій складових частин різних зооморфних антропологічних об'єктів. Створення декоративного образу. Використання декору і фактури як засобу підсилення емоційної виразності. Об'ємне ліплення з наступним розфарбуванням. Трансформація архітектурної форми з метою підсилення виразності художнього образу. Поняття про специфіку садовопаркової скульптури, її відмінності від монументальної та станкової. Знайомство з традиційними прийомами виготовлення фігурного посуду, як антропоморфного так і зооморфного. Розширення знань про природну керамічну сувенірну продукцію. Розвиток умінь створювати оригінальний цілісний художній образ.

6 клас – створення компактної композиції, об'ємне ліплення або високий рельєф (вирізані по контуру фігури). Свідомо трансформація форми (голова, обличчя) при створенні казкових образів, пошуки засобів художньої виразності для вираження певного характеру. Передавання простору до перспективними способами та засобами лінійної перспективи. Створення художнього образу шляхом надзвичайних комбінацій складових частин різних зооморфних антропологічних об'єктів. Розвиток об'ємно-просторових уявлень, поняття про поверхню як формотворчий елемент. Створення декоративного образу, використання декору і фактури як засобу підсилення емоційної виразності. Об'ємне ліплення з наступним розфарбуванням. Трансформація архітектурної форми з метою підсилення виразності художнього образу. Поняття про специфіку садовопаркової скульптури, її

відмінності від монументальної та станкової. Знайомство з традиційними прийомами виготовлення фігурного посуду, як антропоморфного так і зооморфного. Розширення знань про природну керамічну сувенірну продукцію.

7 клас – створення динамічної композиції, об'ємне ліплення або високий (1/2) рельєф. Свідома трансформація форми (голова, обличчя) при створенні казкових образів, пошуки засобів художньої виразності для вираження певного характеру. Створення фантастичних образів на основі роботи творчої уяви. Передавання простору до перспективними способами та засобами лінійної перспективи. Розвиток об'ємно-просторових уявлень, поняття про поверхню як формотворчий елемент. Створення образу засобами виразної, динамічної, об'ємної форми, збагаченої рельєфним декором. Створення декоративного образу, використання декору і фактури як засобу підсилення емоційної виразності. Трансформація архітектурної форми з метою підсилення виразності художнього образу. Поняття про специфіку садовопаркової скульптури, її відмінності від монументальної та станкової. Знайомство з традиційними прийомами виготовлення фігурного посуду, як антропоморфного так і зооморфного. Свідомий підбір елементів натюрморту з відповідністю з темою композиції, передача плановості у високому рельєфі, трансформація форм предметів ,що припускає декілька точок зору на зображення, використання фактури, контрастів, текстури. Розширення знань про природну керамічну сувенірну продукцію [15].

Отже, звертаючись до проаналізованих програм, можна зробити висновок про те, що автори виділяють схожі мету, завдання та теми для вивчення. Теми у програмах розміщені в логічно-наслідковому порядку.

2.2. Методичні пропозиції щодо вивчення технік декорування керамічних виробів зі школярами

Основними завданнями, які ставить перед собою вчитель на заняттях мають бути:

- Надати учням відомості з історії кераміки, її видів та технік декорування. Навчити дітей володіти основними техніками декорування керамічних виробів.
- Розвинути творчі здібності учнів, інтерес до керамічного виробництва, трудові уміння і навички, відчуття та розуміння форми.
- Виховати естетичне ставлення до творів керамічного мистецтва, працелюбність (дод. А).

На кожному уроці з програми гуртка діти мають вивчати ноову техніку декорування (дод. Г). Програма вивчення технік декорування зі школярами має нести в собі таке змістовно-інформаційне навантаження:

1. Кераміка (грец. Κεραμεικος — Керамікос, назва кварталу гончарів в Стародавніх Афінах) — вироби і матеріали, що одержуються спіканням глини й їхніх сумішей з мінеральними добавками, а також оксидів і їхніх сполук. Кераміка з'явилася в епоху неоліту. Виділяють наступні головні різновиди кераміки: теракота (керамічні неглазуrowані вироби з кольорової глини з пористою будовою), майоліка (різновид кераміки, виготовляється з випаленої глини з використанням розписної глазури), фаянс (керамічний матеріал, схожий на порцеляну, покритий тонкою склоподібною плівкою — поливою), порцеляна (один із видів тонкої кераміки — білий матеріал). Розрізняють також будівельну, грубу і тонку кераміку. Існують різні техніки декорування: декорування глиною (поєднання різнокольорової глини), текстурний ефект (відбитки різних предметів), різьба, наліпні узори, глазурування (покривання ангобами чи глазуру), майоліка (глазурування поверх білої емалі), дерута (декорування через кальку), фаєнца (глазурування та розпис керамічними фарбами), скандинавська техніка (блискуча поверхня

з заглибинами, куди вставляються прозорі намистинки), ангоб (розпис різнокольоровою глиною), фроттаж (наліпні узори та нерівномірно зафарбована поверхня), буккоро (відшліфовування та обдимлення виробу), раку (випал при різкій високій температурі, розфарбовування і знову термічна обробка), люстр (глина розписується глиною з додаванням оксиду металу, який при випалі перетворюється на метал), фарфор (вироби з тонких слоїв глини), сграфіто з ангобом (продряпування малюнку на покритій ангобами поверхні).

2. Техніка текстурного ефекту – відбитки будь-яких предметів. Виконується, коли глина знаходиться ще у пластичному стані. На цьому етапі будь-який предмет: мотузки, тканини, рослини, штампи – залишає відбиток на поверхні глини.

3. Наліпні узори як декоративні елементи – виконуються на поверхні предмета як площинного, так і об'ємного; попередньо розпушеній, змазаній шлікером поверхні, до якої прикріплюють різні фігури з глини.

4. Розпис пензликом – техніка декорування керамічних виробів, яку застосовують на вже сухій та обпаленій поверхні. Розписувати можна будь-якими фарбами, в залежності від призначення предмета (сувеніри, посуд тощо).

5. Декорування ангобами. Техніка полягає у розписі ще сирого виробу слоями рідкої різнокольорової глини. Завдяки цій техніці вироби отримують ширшаву матову поверхню.

6. Декорування з використанням трафарету. Трафарет попередньо рисують та вирізають з цупкого паперу. Прикладають до поверхні виробу та зафарбовують.

7. Декор за допомогою прорізу - прорізування різноманітних фігур чи цілих композицій на об'ємній чи площинній основі.

8. Інкрустація, комбінована з рельєфом. Техніка полягає у прикрашуванні виробів за допомогою наліплювання бісеру, камінців, мушель тощо. Прикраси приліплюють до виробу за допомогою шлікера. Тут

інкрустація поєднана з рельєфом, тобто барельєфом (випуклість) та контррельєф (заглиблення) (дод. В).

Отже, в даному випадку на прикладі восьми уроків проілюстрований короткий курс вивчення технік декорування зі школярами. В якому найголовніша увага приділяється логічному змістовному наслідковому викладі матеріалу (дод. Б).

ВИСНОВКИ

Проведений науково-методичний аналіз педагогічної, методичної та мистецтвознавчої літератури показав глибоке зацікавлення дослідників у пошуках педагогічної направленості декоративно-ужиткового мистецтва. Будучи невичерпним джерелом культури українського народу і духовним оберегом, воно допомагає виховувати та формувати юну особистість, як повноцінну, естетично збагачену людину сучасності. Найбільш цінними для дослідження виявилися праці Белкіної Є., Любарської Л.М., Трач С.К. та Федотов Г.Я. Фесенко Л.В..

Охарактеризовано історію розвитку керамічного виробництва у художній культурі світу. Історія кераміки - історія зростання майстерності керамістів, історія відкриттів, що зародилася ще в епоху палеоліту та активно розвивається до сьогодення. З часом з'являлися нові кольори емалей і глазури, нові техніки розпису, технологія виробництва ставала все більш витонченою. Керамічне мистецтво XXI століття вирізняється креативністю ідей та полегшеним виробництвом з точки зору технічного забезпечення.

Проаналізовано матеріалознавчий аспект виконання керамічних виробів. Існують такі техніки декорування як декоративні поливи (кристалічна, матова, кракле, люстри, відновні, текучі, самосвітні), розпис від руки (пензлем, різкування, фляндрівка, ритування, сграфіто), механічне оздоблення (деколь, шовкографія, штамп, друк, фотокераміка, аерографія), пластично-фактурне оздоблення (лощення, фактура «ниток», контррельєфний штамп, рельєфне і кругле ліплення, ажур). Залежно від глини та інших складників маси, температури випалювання, властивостей черепка, кераміка поділяється на технологічні підвиди: теракота, майоліка, фаянс, порцеляна, камяна маса і шамот. Виробництво керамічних виробів передбачає приготування маси, формування виробів, сушіння, випалювання та декорування.

Даний аналіз програм з вивчення технік декорування керамічних виробів зі школярами. Автори виділяють схожі мету, завдання та теми для

вивчення. Теми у програмах розміщені в логічно-наслідковому порядку. Автори виділяють різну кількість годин на вивчення даного аспекту образотворчої діяльності. В плані подачі матеріалу прослідковується певна загальноприйнята логіка. Є такі автори, які в програму взагалі не включили заняття з ліплення. Наприклад, Бишова Т., Гарматюк О.. Натомість Трач С.К., Любарської Л.М., Федотов Г.Я. приділяють цьому неабияке значення.

Надано методичні пропозиції щодо вивчення технік декорування керамічних виробів зі школярами. Перш за все учням потрібно надати відомості з історії кераміки, її видів та технік декорування. наступним етапом має бути навчання дітей володіти основними техніками декорування керамічних виробів. Не всі автори притримуються такої логіки побудови занять. Але ознайомлення дітей з історією є першим етапом в починанні будь-якої справи.

Важливим завданнями для вчителя є: розвинути творчі здібності учнів, інтерес до керамічного виробництва, трудові уміння і навички, відчуття та розуміння форми та виховати естетичне ставлення до творів керамічного мистецтва, працелюбність.

ДОДАТКИ

Додаток А

Програма з теми:

«Вивчення з дітьми сучасних технік декорування керамічних виробів»

Пояснювальна записка

Зміст програми передбачає вивчення та засвоєння дітьми різних технік декорування керамічних виробів, а саме таких як: текстурний ефект, наліпні узорі, розпис пензликом, лощення, трафарет, ангоби, пастилаж, інкрустація. Уроки побудовані в послідовності від більш легкого до найважчого. Вкінці програми передбачається виставка на тему: «У світі кераміки».

Мета: Ознайомити учнів з різними техніками декорування керамічних виробів та навчити володіти деякими з них. Виховати любов до праці з глиною.

Завдання:

- Ознайомити учнів з історією кераміки, її видами та техніками декорування. Навчати дітей володіти основними техніками декорування керамічних виробів.
- Розвивати творчі здібності учнів, інтерес до керамічного виробництва, трудові уміння і навички, відчуття та розуміння форми.
- Виховувати естетичне ставлення до творів керамічного мистецтва, працелюбність.

Дана програма включає 10 уроків, що становлять 10 годин, розрахована на дітей загальноосвітніх навчальних закладів віком 12-13 років.

Тематичний план

Програма з теми: «Вивчення з дітьми сучасних технік декорування керамічних виробів»

Назва	Вправи	Матеріали	Наочність	Год.
1 Вступний урок. Загальні відомості про кераміку: історія, види, відомі техніки декорування.			Кераміка часів мезоліту та неоліту. Відеопрезинтація сучасних керамічних виробів у техниках: декорування глиною, текстурний ефект, різьба, наліпні узорі, глазурування, дерута, майоліка, скандинавській, фаєнца, ангоб, фроттаж, буккєро, раку, фарфор, люстр, сграфіто з ангобом.	1
2 Вивчення технік декорування. Техніка текстурного ефекту.	1. <i>Вправи.</i> Відтиски спеціальними предметами. 2. <i>Композиція</i> на глиняному пласті «Затишний куточок природи»	Глина, вода, дощечка, ганчірка, інструменти з рельєфними зображеннями, рослини, тканини, нитки тощо.	Слайдшоу. Пам'ятки Шнурової культури, ямочно-гребінчаста кераміка Швеції, приклад японської кераміки.	1
3 Вивчення технік декорування. Наліпні узорі як декоративні елементи.	1. <i>Вправи.</i> Наліплювання фігур на глиняний пласт. Створення абстрактної композиції з найпростіших фігур на площині 2. Глиняне панно «Мандрівка їжака»	Глина, вода, дощечка, ганчірка.	Слайдшоу. Молдавська кераміка: горщики, панно; антична кераміка – кув шин; опішнянська-баранець.	1

4 Вивчення технік декорування. Розпис пензликом.	1. <i>Вправи.</i> Малювання бігунців, яблук та інших елементів народного розпису гушевіми фарбами на глині. 2. <i>Композиція</i> на глиняному пласті «Квіти рідного краю»	Глина, вода, дощечка, ганчірка, гушеві фарби, пензлики.	Слайдшоу. Опішнянська баклажка та носатка, глечик; закарпатський дзбанок поч. XX ст..	1
5 Вивчення технік декорування. Декорування ангобами	1. <i>Вправи.</i> Малювання бігунців, яблук та інших елементів народного розпису з допомогою ангоб. 2. <i>Композиція</i> «Дорогою трипілля»	Глина, вода, дощечка, ганчірка, ангоби, пензлики.	Слайдшоу. Біконічний зерновик трипільської культури, львівські дзбанки, опішнянські таріль та макітри.	1
6 Вивчення технік декорування. Декорування з використанням трафарету.	1. <i>Вправа.</i> малювання геометричних форм, вирізання трафарету. 2. <i>Композиція</i> на глиняному пласті «Мій дім»	Глина, вода, дощечка, ганчірка, ножиці, картон, гуаш.	Слайдшоу: трафарети, керамічні вироби, задекорованні з допомогою трафаретів.	1
7 Вивчення технік декорування. Декор за допомогою прорізу.	1. <i>Вправи.</i> Вирізання простих фігур на глиняному пласті. 2. <i>Композиція</i> «Геометрія природи»	Глина, вода, дощечка, ганчірка, канцелярський ніж.	Слайдшоу. Кераміні вироби з задекоровані за допомогою техніки прорізу.	1
8 Вивчення технік декорування. Інкрустація, комбінована з рельєфом.	1. <i>Вправи.</i> оздоблення бісером, мушлями, камінцями. 2. <i>Композиція</i> «А я на морі»	Глина, вода, дощечка, ганчірка, бісер, мушлі, камінці.	Слайдшоу: інкрустовані панно та об'ємні скульптури.	1
9 Підсумкова виставка «У світі кераміки»				1

Гурток «Вивчення з дітьми сучасних технік декорування керамічних виробів»

Короткий зміст теоретичних знань

1. Кераміка (грец. Κεραμεικος — Керамікос, назва кварталу гончарів в Стародавніх Афінах) — вироби і матеріали, що одержуються спіканням глини й їхніх сумішей з мінеральними добавками, а також оксидів і їхніх сполук. Кераміка з'явилася в епоху неоліту. Виділяють наступні головні різновиди кераміки: теракота (керамічні неглазуровані вироби з кольорової глини з пористою будовою), майоліка (різновид кераміки, виготовляється з випаленої глини з використанням розписної глазури), фаянс (керамічний матеріал, схожий на порцеляну, покритий тонкою склоподібною плівкою — поливою), порцеляна (один із видів тонкої кераміки — білий матеріал). Розрізняють також будівельну, грубу і тонку кераміку. Існують різні техніки декорування: декорування глиною (поєднання різнокольорової глини), текстурний ефект (відбитки різних предметів), різьба, наліпні узорі, глазурування (покривання ангобами чи глазуррю), майоліка (глазурування поверх білої емалі), дерута (декорування через кальку), фаєнца (глазурування та розпис керамічними фарбами), скандинавська техніка (блискуча поверхня з заглибинами, куди вставляються прозорі намистинки), ангоб (розпис різнокольоровою глиною), фроттаж (наліпні узорі та нерівномірно зафарбована поверхня), буккоро (відшліфовування та обдимлення виробу), раку (випал при різкій високій температурі, розфарбовування і знову термічна обробка), люстр (глина розписується глиною з додаванням оксиду металу, який при випалі перетворюється на метал), фарфор (вироби з тонких слоїв глини), сграфіто з ангобом (продряпування малюнку на покритій ангобами поверхні).

2. Техніка текстурного ефекту – відбитки будь-яких предметів. Виконується, коли глина знаходиться ще у пластичному стані. На цьому

етапі будь-який предмет: мотузки, тканини, рослини, штампи – залишає відбиток на поверхні глини.

3. Наліпні узорі як декоративні елементи – виконуються на поверхні предмета як площинного, так і об'ємного; попередньо розпушеній, змазаній шлікером поверхні, до якої прикріплюють різні фігури з глини.

4. Розпис пензликом – техніка декорування керамічних виробів, яку застосовують на вже сухій та обпаленій поверхні. Розписувати можна будь-якими фарбами, в залежності від призначення предмета (сувеніри, посуд тощо).

5. Декорування ангобами. Техніка полягає у розписі ще сирого виробу слоями рідкої різнокольорової глини. Завдяки цій техніці вироби отримують ширшаву матову поверхню.

6. Декорування з використанням трафарету. Трафарет попередньо рисують та вирізають з цупкого паперу. Прикладають до поверхні виробу та зафарбовують.

7. Декор за допомогою прорізу - прорізування різноманітних фігур чи цілих композицій на об'ємній чи площинній основі.

8. Інкрустація, комбінована з рельєфом. Техніка полягає у прикрашуванні виробів за допомогою наліплювання бісеру, камінців, мушель тощо. Прикраси приліплюють до виробу за допомогою шлікера. Тут інкрустація поєднана з рельєфом, тобто барельєфом (випуклість) та контррельєф (заглиблення).

Завдання для практичної роботи гуртка

«Вивчення з дітьми сучасних технік декорування керамічних виробів»

1. Вивчення технік декорування. Техніка текстурного ефекту. Учні вимішують глину, розкатують її в рівний пласт, роблять відтиски спеціальними предметами (зірочки, трикутники, кружочки, квадрати), а також гілками, листками та квітами. За допомогою цих предметів створюють композицію «Затишний куточок природи».

2. Вивчення технік декорування. Наліпні узори як декоративні елементи. Учні вимішують глину, розкатують її в рівний пласт, готують різні елементи з глини (круги, кола, полоски, спіралі тощо), компонують ці деталі на глиняному пласті, створюють таким чином абстрактну композицію з найпростіших фігур. Створюють панно «Мандрівка їжачка» з тих самих найпростіших фігур та форми їжака, вирізавши його з тонкого пласта глини і конусоподібних маленьких глиняних валиків – голок їжака.

3. Вивчення технік декорування. Розпис пензликом. Учні малюють бігунці, яблука, тюльпани на папері, а потім на рівно розкатаному пласті глини. Виробивши певні вміння та навички, заздалегідь закомпонували на папері, створюють композицію «Квіти рідного краю».

4. Вивчення технік декорування. Техніка лощення (буккери). Учні натирають камінням створену на другому уроці композицію «Затишний куточок природи», та цупкою тканиною - створене на третьому занятті панно «Мандрівка їжачка». Обоворюють як себе поводить глина під час натирання камінням, опуклі форми – під час натирання тканиною.

5. Вивчення технік декорування. Декорування з використанням трафарету. Учні на цупкому папері малюють сонце, будинок, дерево та квіти. Вирізають малюнки по контуру. Розкатують глиняний пласт. Компонують на глині вирізані предмети і зафарбовують. Створюють композицію «Мій дім».

6. Вивчення технік декорування. Декорування ангобами. Учні розводять у воді червону та синю глину дуже низької концентрації. Вже отримавши вміння та навички з малювання полтавського розпису на попередніх уроках, відразу приступають до компонування композиції з квітів карандашем на глиняному пласті. Розфарбовують малюнок пензлем та розведено глиною.

7. Вивчення технік декорування. Декор за допомогою прорізу. Учні розкатують глиняний пласт. Малюють на ньому карандашем лавочку, ялинки і сонце, використовуючи лише геометричні форми. Вирізують по контуру канцелярським ножом. Створюють композицію «Геометрія природи».

8. Вивчення технік декорування. Інкрустація, комбінована з рельєфом. Учні розкатують пласт довільної форми. Для створення композицій «А я на морі», малюють на ньому лінію горизонту та лінію берега. За допомогою бісеру роблять небо і море, використовуючи мушлі, камінці та пісок, роблять берег.

9. Підсумкова виставка «У світі кераміки», яка оформлюється в актовій залі або виставковій кімнаті. Кожен із учнів по черзі розповідає про улюблену техніку та про труднощі, які виникали в ході опанування прийомами декорування. На виставку можна запросити батьків та молодші класи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Белкіна Е. Виховання мистецтвом / Е.Белкіна // Мистецтво та освіта.- 2001.- №2.- С.36-38.
2. Бишова Т. Розробки занять з малювання: 1-2 класи: И.Бишова, О.Гарматюк. – К.: Шкільний світ, 2008. – 120 с.
3. Буббико Дж., Круус Х. Керамика: техники, материалы, изделия / пер. с итал. – Издательство «Ниола-Пресс», 2006. – 128 с.
4. Волкова Н.П. Педагогіка / Н.П.Волкова – К.: Академія, 2001. – 457 с.
5. Гайдаш Н.В. Мифология. Энциклопедия. / пер с англ. Н.В.Гайдаш, Д.В.Кузнецова, У.В.Сапциной, Ф.О.Стукалова-Погодина, А.Ю.Цапенко. – М.: ООО издательство «РОСМЭН-ПРЕСС», 2003. – 512 с.
6. Гура Л.Й. Від ремесла до творчості / Л.Й.Гура, В.С.Радько. – К.: Час, 1990. – 152 с.
7. Долоре Рос Керамика: Техника. Приемы. Изделия. / пер. С нем. Ю.О.Бем. – М.: АСТ-ПРЕСС КНИГА, 2003. – 144 с.
8. Єрємїна О., Сердюк І. Формування естетичного сприйняття творів мистецтва: З досвіду роботи / О. Єрємїна, І.Сердюк // Мист. та освіта. - 2000.- №1.- С.39-41.
9. Левчук Л.Т. Історія світової культури / Л.Т.Левчук – К.: Либідь, 2000. – 368 с.
- 10.Логашова Дж. Б. Религия мира. История и современность. Ежегодник / Дж.Б.Логашова - 1987. – М.: Наука, 1989. – 245 с.
- 11.Лэнг Девид Армяне. Народ-созидатель / пер. С англ. Е.Ф.Левиной. – М.: ЗАО Центрополиграф, 2009. – 350 с.
- 12.Любарська Л.М. Образотворче мистецтво 1-4 класи / Л.М.Любарська, М.І.Резніченко, О.М.Протопопова . – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2001. – 52 с.
- 13.Любарська Л.М. Образотворче мистецтво. Підручник для 2 класу. – К.: Форум, 2003. – 127с

14. Любарська Л.М. Образотворче мистецтво. Підручник для 4 класу / Л.М.Любарська – К.: Форум, 2004. – 160с
15. Любарська П. Образотворче мистецтво 5-7 клас / П.Любарська, М.Резніченко, О.Протопопова, Л.Вовк. – К.: Форум, 2002. – 30 с.
16. Любимов Л.М. Искусство Древнего мира / Л.Д.Любимов – М.: Астрель, 2002. – 234 с.
17. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка / Н.Є.Мойсеюк – К.: 2007. – 267 с.
18. Мосин И.Г. Мирская скульптура / И.Г.Мосин – М.: «Кристалл», 2003. – 96 с.
19. Педагогіка в запитаннях і відповідях: Навчальний посібник. К.: Знання, 2006. – 252с.
20. Праслів Н.Д. Про кераміку епохи верхнього палеоліту в Північній Європі» / Н.Д.Праслів //Археологічні звістки. - 1992. - №1. - с. 32-35
21. Проців В.І., Кириченко Н.А. Уроки образотворчого мистецтва: підручник / В.І. Проців, Н.А. Кириченко. - К.: Рад. школа, 1984. - 368 с.
22. Рагозіна В. Особистісно зорієнтований підхід до діагностики розвитку учнів у процесі художнього виховання / В.Рагозіна // Рідна школа. - 2001.- №1.- С.50-53.
23. Ростовцев Н.Н. Методика преподавания изобразительного искусства в школе / Н.Н.Ростовцев – М., 1984. – 286 с.
24. Трач С.К. Уроки образотворчого мистецтва 2 кл. Посібник вчителя / С.К.Трач – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – 96с.
25. Уайт Д. Боги и люди Древнего Египта / пер. С англ. Л.А.Калашинкова. – М.: ЗАО Центрполиграф, 2004. – 189 с.
26. Федотов Г.Я. Глина и керамика / Г.Федотов – М., 2002. – 158 с.
27. Федотов Г.Я. Школа ремесла. Глина и керамика / Г.Я.Федотов – М.: Экомо, 2005. – 160 с.
28. Фесенко Л.В. Образотворче (візуальне) мистецтво для 5-7 класів: Тематичне планування та розробки уроків. Програма для

- загальноосвітніх навчальних закладів / Л.В.Фесенко – Харків: ВЕСТА
видавництво «Ранок», 2004. – 384 с.
29. Черток М.Ю. Повесть о глине / М.Ю.Черток – М., 1990. – 54 с.
30. Чесноков Л.А. В мире увлечений / Л.А.Чесноков – К.: Реклама, 1986. –
96 с.
31. Шейнина Е.Я. Энциклопедия символов / Е.Я.Шейнина. – Харьков:
ООО «Торсинг», 2003. – 591 с.